

Самостални истраживач, Београд

DOI 10.5937/kultura1651329M

УДК 316.72(497.11)"20"

069(497.11)"20"

стручни рад

ВРЕДНОСТИ КУЛТУРЕ ИЗМЕЂУ САДРЖАЈА И ПРОМОЦИЈЕ – ЈЕДНА ИЗЛОЖБА, ЈЕДНО ГЛЕДАЊЕ

Сажетак: У фокусу овог рада је сагледавање одговорности у избору начина презентације садржаја уметности као ширег процеса поновног успостављања културних вредности у односу на специфичну публику, генерације стасале у протекле две и по деценије у времену у којем су темељне, опитечовечанске, транскултурне универзалне вредности биле склоњене из фокуса савременог српског друштва. Такође, намера је да се укаже на ефикасније путеве којима би могла да се креће сама презентација садржаја културе и уметности као део ширег процеса враћања урушеног поверења у вредности сопственог друштва. Уважавајући процесе преплитања ставова о новим функцијама и улози музеја у савременим приликама, рад настоји да укаже на неопходност постојања стратегије управљања не само културном политиком него и културном продукцијом. Потврда ефикасности ове стратегије посматра се кроз успостављање друштва са чврсто дефинисаним вредносним ставовима према традиционалним, постојећим и будућим створеним вредностима културе, који почивају на високој стручности, познавању потреба и капацитета сопственог народа и њиховом константном планском унапређивању.

Кључне речи: култура, презентација уметности, успостављање вредности, стратегија, културна политика, продукција

Увод

Након две и по деценије позиције културе у друштву на самом зачељу свих вредности или тачније, свих појавности, налазимо се у ситуацији када имамо велик број нових генерација стасалих у таквом амбијенту. Према заступницима културног релативизма вредности једне културе,¹ у контексту друштвених вредности које у великој мери утичу на формирање карактера друштва, деловање институција и социјализацију личности, јединствене су и није их могуће оцењивати мерилима друге културе.² Са друге стране, теоретичари који бране универзалистичко гледиште сматрају да постоје неке темељне, општечовечанске, транскултурне универзалне вредности које важе у свим културама и свим епохама.³ Управо те темељне, општечовечанске, транскултурне универзалне вредности које важе у свим културама, склањањем из фокуса савременог друштва, нестале су као вредносни запис из свести већег броја припадника генерација од којих се по следу ствари очекује да у садашњости буду носиоци културних промена, унапређења и иновација као градивног облика деловања у процесу напретка савременог српског друштва. Димензија значаја ове улоге посматра се кроз позицију културе као неодвојивог дела историје постојања људског друштва и истовремено предуслова који једно модерно друштво одређује као цивилизовано. Културна политика која не препознаје важност да је промоцији вредности културе потребно приступити уважавајући чињеницу колико је јавност којој се обраћа спремна, односно, које капацитете поседује за одређене садржаје и форме презентовања а у односу на услове и захтеве времена у којем се живи, свакако је осуђена на неуспех.

У поступку успешног комуницирања са најширом јавношћу, уз избор садржаја културе који се пласирају, посебно улогу имају критеријуми по којима се врши избор садржаја који се пласирају у јавности. Сложеност поступка медијске

1 „Не залазећи у поље антрополошких и социолошких истраживања, верујемо да нисмо далеко од истине ако утврдимо да термин *култура* имплицира и развој појединца и развој групе и целог друштва, и претпоставља један низ или систем задатих вредности које чланови групе деле да би њихова интеракција и комуникација била што успешнија.” Milosavljević, A. *Galateo o lepom ponašanju. Bonton Đovanija de la Kaze iz 1558. godine*; 5. mart 2016., <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0023-5164/2012/0023-51641237110M.pdf>

2 Mesić, M. (2007) *Pojam kulture u raspravama o multikulturalizmu, Nova Croatica: časopis za hrvatsku književnost i kulturu 1*, Zagreb, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 159-184.

3 Laclau, E. in: *Universalism, Particularism and the Question of Identity*, eds. Rajchman, J. (1995), New York: Routledge, p. 93-108.

промоције увећава аткуелно стање у медијима Србије који нису одолели комерцијализацији, таблоидизацији, нефер конкуренцији, прилагођавању потребама оглашивача, ниском поштовању етичких стандарда и кодекса, те одсуству сваке медијске стратегије и адекватније законске регулативе.⁴ Успешност те комуникације захтева истражено познавање тренутних капацитета оних којима је намењена, односећи се у првом реду на форму и језик за који је са једне стране важно да је прихватљив најширој јавности а са друге стране да је тако конституисан да успева да сачува све важне карактеристике, вредности, кроз садржајну снагу изабране форме комуникације, визуелни или звучни идентитет не оштетивши уметнички израз, односно пласирану културну вредност ни на један начин.

Иако могућа подела на елитну и масовну културу услед снажног деловања мултимедија све мање има упориште, намеће се потреба за једним новим приступом који донекле превазилази ову поделу, из разлога како би се пронашао модел по којем се многи вредни садржаји, традиционално намењени образованијим слојевима друштва, могу учинити, прво довољно атрактивно презентованим, па онда успешно пласираним широј јавности. Управо су развијене мултимедијалне комуникације у Србији допринеле томе да изложбе великих уметничких остварења, концерти, оперске и балетске премијере постану доступне у оквиру свакодневних вести у саставу линкова који се баве културом, посебних тематских сајтова, блогова и ређе од других садржаја, теме форума. Зона форума, једног од најпопуларнијих и најутицајних потврда успешне интерент промоције, услед могућности сагледавања степена продорности информације у јавност, потврђује чињеницу да и поред повећане доступности високо вреднованих уметничких остварења, судећи по рејтингу и структури посетилаца сајтова са садржајима културе, још увек највише одјека има међу оним корисницима којима је дефиницијом елитног (у нешто мање строгим критеријумима припадности елити од првобитне дефиниције) намењена. Ова чињеница само потврђује колико садржаји културе у Србији „живе” у малом броју припадника заједнице њених „конзументата” као резултат одсуства делотворне културне политике која би поседовала капацитете да покрене значајније промене у друштву кроз промене односа грађана према

4 Кљајић, В. (2013) Доминација ПР-а над новинарским садржајима у српским штампаним медијима – узроци и консеквенце, *Култура*, број 139, Београд: Завод за проучавање културног развјетка, стр. 21.

вредностима, у првом реду сопствене културе и друштва па тиме и према вредностима других култура.⁵

*О процесу повратка поверења у
вредности културе у
савременом српском друштву*

Ипак, могуће је издвојити примере када се културни садржаји презентују на нов, савремен, већини атрактиван начин и када се пажљиво бирају садржаји који су довољно познати и пријемчљиви најширој публици. Успешност примене оваквог приступа потврђује се у Србији у новије време, приликом извођења познатих оперских арија, концерата класичних тема које су постале део популарне културе, позоришним и балетским представама, филмским пројекцијама на јавним површинама, археолошким налазиштима, атрактивним амбијентима природе, манифестацијама попут „Ноћи музеја” и друго. Овај модел није нов, користи се у државама широм света кроз већи део XX века, а на нашим просторима коришћен је у презентацији уметничких садржаја у Југославији све до краја осамдесетих година и у Србији у оквиру ње. Представља проверен успешан механизам комуникације којим се постиже појачана заинтересованост и код публике која има веома малу или готово да уопште нема развијену навика да прати садржаје културе.⁶ У чему лежи суштина промене концепта у презентацији уметничких остварења? Она захтева иновирање у складу са промењеним стандардима, навикама, очекивањима, образовањем, спремношћу за издвајањем времена, мултимедијалним начинима комуницирања са свим предностима и ризицима које са собом носе, те владајућим вредностима чије познавање у датој ситуацији доприноси значајној стратешкој предности.

Остварења највишег уметничког домета, инспирисана традиционалном културом у овом процесу, заузимају посебно место из разлога што поседују потенцијал који лежи у могућности да на себе преузму улогу драгоценог градивног

5 Sitarski, M., Radović, S., Antonijević, D. i Petković, D. (2007) *Internet i javna sfera u Srbiji*, Beograd, Beogradska otvorena škola, str. 85-92.

6 Ансамбл опере Народног позоришта из Београда извео је оперску представу „Аида” Бузепеа Вердија у римском амфитеатру археолошког парка Виминацијум поводом државне прославе годишњице доношења Миланског едикта; К. Р., (16. V 2013) Opera „Aida” u rimskoj areni, Danas, 19. децембар 2015., http://www.danas.rs/danasrs/kultura/opera_aida_u_rimskoj_arenii.html?news_id=260844; Виолиниста Немања Радловић отворио је БЕЛЕФ, концертом на отвореном у Студентском парку у Београду; Anonim, (21. VI 2015) BELEF, RTS, 20. децембар 2015., <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/16/Kultura/1955537/Nemanja+Radulovi%C4%87+otvorio+BELEF.html>

елемента у стварању моста између вредности културе са једне стране и публике која је на почетку процеса упознавања, усвајања њених садржаја. Услед препознатљивости националног елемента, традиционалног мотива, звука, или макар асоцијације на неки од тих елемената, значајно се олакшава и убрзава процес разумевања и повезивања, идентификације са представљеним садржајима. Истовремено, тиме се елементи традиционалне културе представљају као стваралаштво високе вредности којима припада равноправна позиција уз вредности светског културног корпуса у свим областима у којима традиционална култура и уметничка дела инспирисана њоме, поседују остварења којима то место потврђеним стручним параметрима припада. Тиме је код потенцијалне публике на племенит начин могуће, уз очекивану реакцију јављања осећања утемељеног поноса, подстаћи додатно осећање припадности народу са успешном уметничком продукцијом, већу заинтересованост и успостављање јаче везе не само са стваралаштвом сопственог народа већ и са оним највреднијим што долази из других култура света.⁷

Важност свести о постојању културних вредности, њихово поштовање, развијање, посматрано кроз Вислерову теорију установљених области живота које чине културу једног развијеног друштва, показује поред духовног аспекта доприноса развоју човекове личности и значајан, широко применљив спектар у зони практичног човековог деловања, материјалног стварања, те се тако сагледане културне вредности могу схватити као темељи човековог успешног деловања у свим значајним областима живота, и духовног развоја и материјалног напретка једнако.⁸

7 Композитор Стеван Мокрањац својим стваралачким опусом, инспирисаним традиционалним елементима, изабраним музичким цитатима из националног музичког опуса, представља израз највишег уметничког домета који обједињује музичку форму уметничке и традиционалне музике. У сликарству Урош Предић и Паја Јовановић предводе сликаре инспирисане великим националним темама. Дела Ђорђа Јовановића и Симеона Роксандића, поред других значајних вајара, носе снажне поруке које до публике која прати уметност једнако допиру и данас. Архитектура Момира Коруновића, Бранка Таназевића и других у Београду и Србији дали су значајан допринос обликовању националног стила... (прим. аут.)

8 Freed, S. and Freed, R., in: *Clark Wissler 1870-1947. National Academy of Sciences of the United States of America Biographical Memoirs*, (1992) Washington, National Academy Press, p. 468-497; Према: Wissler, C. (1923) *Man and Culture*, New York: Thomas Y. Crowell, Johnson Reprint Corp.

Нове позиције и улоге музеја

У оквиру деловања у мисији успостављања вредности културе у друштву у којем је дошло до урушавања поверења у вредности не само сопствене културе, него друштва уопште, улога музеја има посебно место. С тим у вези сагледава се актуелна ситуација у Србији где две најзначајније националне институције културе као што су Народни музеј и Музеј савремене уметности раде у отежаним условима (периодично су сасвим или делимично затворене) и то у другом периоду од двадесет пет година. Ова опозитна ситуација развоју културе српског друштва још је упечатљивија када се посматра у контексту развоја улоге савременог музеја у свету.

Од музеја нашег доба, очекује се да заузме активан став у коришћењу критичког потенцијала науке, да постепено напусти улогу критике институције која почива на академским темељима и постави се као критичка институција у музејској пракси. Тај процес сагледава се као пут од музеја „мазуолеја” до музеја јавног форума који има потенцијал да обликује глобалне конституције света, глобалне агоре и системе који утицајем на грађане развојем самосвести и подстицањем самокритичности, стварају од њих контролну снагу великог потенцијала у односу на преиспитивања исправности човековог деловања која сеже до међународне економије и политике.⁹ У преплитању идеја о новим функцијама и улози музеја у савременом друштву, презентација уметности показује тенденцију праћења и уживљавања у нове улоге које музеј настоји да преузме кроз другачије начине тумачења садржаја, његово постављање у одређени, јавности атрактивнији контекст и пажљивији избор адекватне промотивне стратегије,¹⁰ укључујући значајну дозу сензације са нескривеним циљем да буде забавна великом делу јавности. Томе доприноси чињеница да музејска пракса јесте уско повезана са развојем туризма и да својом улогом, садржајима, развијеношћу, актуелношћу спада међу најутичајније факторе развоја туризма у једној области, граду, држави. Чињеница је да област туризма културу одавно третира као производ и да је култура и уметност саставни део историје развоја његове услуге. На то се настављају нови економски стандарди који заступају ефикасност приступа

9 Pjetrovski (2013) *Kritički muzej*, Beograd, Evropa Nostra Srbija, Centar za muzeologiju i heritologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, str. 10.

10 Filipović, V., Kostić, M. i Prohaska, S. (2003) *Odnosi s javnošću (Poslovna komunikacija, Poslovni imidž, Profesionalno ponašanje)*, Beograd, Fakultet organizacionih nauka – Management, str. 150-154.

самоодрживог развоја у свим па и у области културе.¹¹ Услед наведених околности, поставља се питање у којој се фази налази комуникација грађана државе Србије са вредностима сопствене културе, који је то најефикаснији приступ у избору начина комуникације између, конкретно, дела уметности и јавности којој је намењена?

Уз наведено, пре приступа изради сваке стратегије пласмана вредности културе, важно је истаћи да одреднице које се односе на бивше земље комунистичког блока, те потом земље у транзицији, а које обухватају развој и место културе и њених вредности у периоду друге половине двадесетог века у тим земљама, нису једноставно применљиве на примеру Југославије, односно Србије. Ангажована уметност која на сваки начин велича актуелни режим, имала је свој независни пут од очувања традиционалних вредности класичне уметности, дајући неке од значајнијих уметничких остварења ангажовањем еминентних уметника тога доба. Истовремено текло је паралелно независно, слободно, креативно уметничко изражавање, о чему сведоче писана дела признатих југословенских теоретичара уметности којима се потврђује неометани континуитет у очувању трајних вредности уметности у односу на период пре Другог светског рата, односно, неометан, потпуно самостални развојни пут вредносних параметара историје уметности.

*Аспекти одговорности у презентацији
уметничких дела у специфичним
друштвеним приликама*

Излагање дела сликара који је синоним модерне уметности XX века чији геометријски симболи представљају део трајно усвојеног језика ликовних и примењених уметности, тема и заштитни знак дизајна који никада „не излази из моде” него се попут Феникса враћа увек свеж, увек актуелан, у сваком новом изразу инспирисан бојеним квадратима, тим „симболима универзалне реалности”, представља један од сложенијих изазова за онога ко се налази у прилици да представља дело Пита Мондријана (хол. Pieter Cornelis (Piet) Mondriaan).¹² Сликара и теоретичара уметности, зачетника неопластицизма, својим делом изменио је саму суштину

11 Михајлов, Б. (2014) *Стратешко управљање односима с јавношћу у култури и уметности*, магистарска теза, Факултет организационих наука, Универзитет у Београду, Београд, стр 37.

12 „Живот савременог, култивисаног човека полако се одваја од природе; чиме овакав живот, постаје све више апстрактан.”; Mondrian, P. in: *Theory and Design in the Machine Age*, eds. Banham, R. (1980) USA: The MIT Press, p. 150.

сликарства, ритмично компонованим плавим, жутим и црвеним квадратима оивиченим црним растером, поставши један од симбола модерног сликарства. Формат тог тешко сагледивог значаја по развој уметности, дела које чврсто стоји само, без икаквог додира са другима, услед своје аутентичности без конкуренције међу савременицима, представља једну од највећих одговорности ономе ко то дело представља. Вредност, њено разумевање, тумачење, свесност њеног значаја у ужем и ширем смислу, по сликарство и по развој светске уметности, поставља Мондријаново дело на место које оставља мало нејасноћа и још мање простора да се контекстуализује на било који други начин од онога што то дело само по себи јесте, што представља и који значај по уметност и културу човечанства има.

Изложба Народног музеја у Београду организована је под покровитељством Амбасаде Краљевине Холандије и Министарства за културу и информисање Републике Србије под називом „Пит Мондријан. Случај Композиције II” као резултат успешне ауторске иницијативе и институционалне сарадње на највишем нивоу. Изложба се посматра као огледни пример путем којег је сагледива конструкција остварене и могуће комуникације са јавношћу кроз питања која се отварају услед савремених околности у којима се друштво налази, кроз начин схватања вредности презентованог дела самог по себи, потом у односу на контекст у које је стављено као и у односу на вредносне поруке које се избором представљачког модела шаљу у јавност.

Неспорна је чињеница да српска јавност у односу на обимну музејску продукцију у свету, у далеко мањем проценту од других има прилику да види ремек дела светске уметности, па отуда омаж Питу Мондријану има додатног посебног значаја. У центру изложбе је биографија једне слике, „Композиција II” која чини тежиште овог пројекта. Према речима ауторског тима, током истраживања успели су да расветле многе музеолошке и уметничке контексте у које је ова слика „упливаливала” током протеклог времена. „Композиција II” посматрана је у улози документа стварности коју сам аутор није познавао, кроз праћење и разумевање различитих позиција и схватања која су дефинисала уметничку, културну и друштвену реалност у локалном контексту. Истовремено, намера ауторског тима је да се отвори питање улоге музеја у стварању и легитимисању вредности, значења и уметничких позиција, као и односа музеја као места меморије и

живе уметничке продукције.¹³ Уз „Композицију II”, на изложби су представљена дела деветоро домаћих уметника као и два неауторизована пројекта, инспирисаних овим Мондријановим делом.¹⁴

Прво питање које се намеће јесте, коме је намењена изложба оваквог концепта у ситуацији када је свако представљање дела неког од светски признатих уметника у наведеним приликама у српском друштву више него потреба великог броја грађана државе, једнако оних који прате уметничка збивања као и оних којима је важно, могуће по први пут, представити вредност која припада целом човечанству једнако?¹⁵

У том смислу, није ли само дело Пита Мондријана, једна једина слика, као снажан симбол велике епохе промена у историји сликарства, довољна да буде представљена сама? Нису ли такође, занемарене стварне друштвене прилике и велика потреба јавности која је иначе ускраћена у односу на развијене државе у броју великих уметничких представљања, избором форме презентације и контекста за који највише интереса може да покаже стручна јавност која поседује капацитете за лакше разумевање нових контекста и уз њу, мали део посвећених шире образованих заљубљеника у изложбе уметничких дела, пројекте, презентације уметности који носе одређени изазов у докучивању слојевитости изабраног начина промоције?

Након две и по деценије затворених најзначајних институција културе и уметности, избор димензије приступа креативном експериментисању у проналажењу нових видова представљања уметности, носи извесну одговорност у односу на потенцијале функције институције културе у процесу поновног успостављања вредности у српском друштву и

13 Разумевање одређења за овакав приступ би се могло пронаћи у савременим естетичким теоријама које заступају тезу да је „уметнички рад оно чиме га интерпретација чини, односно, да интерпретација конституише уметничке радове”; Шуваковић, М. (1995) *Постмодерна*, Београд, Народна књига, стр. 54.

14 Дергенц, Ј. и Огњановић, С. (XI 2014) *Пут Мондријан, Случај Композиције II*, Народни музеј, 14. Фебруар 2016., <http://www.narodnimuzej.rs/event/pit-mondrijan-slucaj-kompozicije-ii/>

15 Мондријанов циљ није био да ствара личну већ наиндивидуалну уметност, која је само привидно херметична а у суштини социјална, етички чиста, како сам каже: „Кроз контрастну и неутрализирајућу супротност, равнотежа поништава индивидуе као засебне личности и ствара будуће друштво као једно право јединство”. Чврсто је веровао у демократске идеале и у то да ће се уметност велике равнотеже („Уметнички израз праве реалности достиже се динамичким кретањем у равнотежи”) пренети у живот; Трифуновић, Л. (1994), *Сликарски правци XX века*, Београд, Нолит, стр.70.

враћања поверења грађана у њих. Као већ предузет, овакав приступ би се могуће пре очекивао у пракси музеја модерне уметности. Ма колико желели да о себи као конзументима културних садржаја и као друштво имамо високо мишљење, стварне прилике захтевају јасноћу у слању порука од стране институција културе и уметности, која су то места иновација а која чувари трајних историјских уметничких вредности. „Преливање” функција кроз нове начине комуникације са посетиоцима захтева дужу традицију која подразумева непрекинати континуитет у развоју и осавремењавању музеолошке делатности у једном друштву. Овакву врсту представљачког „луксуза” себи су пре у прилици да дозволе развијена друштва која имају чврсто усвојене, развијене односе према вредностима које им се деценијама у лагодности неометаног континуитета представљају, па тиме и „конзументску” зрелост која сваки експеримент, нови контекст, може да тумачи и прихвати на одговарајући начин, не реметећи претходно усвојено, пре свега постепено изграђен однос према трајним универзалним вредностима културе и уметности.

У односу на само представљено Мондријаново дело које поседује снажну стилску самосталност и у времену настајања и данас и то у толикој мери да је свако стављање у одређени контекст изазов колико и замка, посебно у којем се оно представља раме уз раме са једним бројем савремених аутора међу којима су и поједини мање познати широј јавности, намеће се питање, не представља ли такав поступак својеврсну „храброст” аутора изложбе, поред осталог, што тиме улазе у ризик да доводе у питање улогу Народног музеја као реномиране институције у којој су изложена најрепрезентативнија уметничка дела потврђене историјске вредности и значаја. У односу на реткост представљања великих имена светске уметности у домаћој јавности, сваки креирани излагачки контекст потенцијални је ризик да постане сувишна „копрена” на стварној величини и значају дела које се представља, посебно када је реч о важности упознавања нових генерација које носе специфичне вредносне трагове друштва у којем су се формирали и не малој одговорности коју сваки појединачни пројекат у вези са тим процесом носи.

Закључак

У сваком одговорном друштву, без обзира на околности, степен развоја и друго, јасноћа поруке у представљању изузетних вредности успостављени је стандард који се не доводи у питање. Експериментисање контекстом у различитим правцима и нивоима сеже најдаље до употребе ре-

продукције уметничког дела које представља полазиште за нова тумачења, део неког ширег експеримента, стварања новог дела кроз инсталације и друга креативна читања, што је питање изграђеног система вредности у којем је се сваки овакав приступ који укључује само оригинално дело може сматрати непоштовањем свега што то остварење од изузетног значаја за светску културну баштину представља. Такође, нејасна је потреба за „играњем” са јасноћом поруке која се шаље јавности у вези са уметничким делом од изузетног значаја и вредности, без обзира на то да ли су генерације које чине посетиоце на изложбама стасале у Србији или у било којој другој земљи у свету.

Како би се између осталог избегло аплаудирање „Царевом новом руху” којим се непотребним ризиком оличеним у потреби за експериментисањем као потврдом актуелности деловања у оквиру националних институција културе „замагљују” истинске, трајне вредности и како би се зауставило даље изостављање пажљивијег планирања скромних средстава у односу на приоритете који имају вишеслојне и вишезначне дуготрајне позитивне последице по развој друштва, пре свега у делу процеса враћања поверења грађана у вредности друштва, намеће се потреба за успостављањем стратегије од посебног националног значаја, којом би се регулисала ова област а култури вратило место које јој у сваком друштву које себе види као цивилизовано, припада. Стратегијом би било неопходно обухватити институције културе појединачно, са јасно дефинисаним улогама у спровођењу те стратегије за дужи временски период, како се између осталог не би догађало превремено „преливање” улога и функција из једне у другу институцију, како се не би испуњавали захтеви да се у култури нужно креирају свету савремени догађаји којима се ствара атмосфера да су институције културе и сама култура у константној напредној/пожељној стваралачкој активности а при том занемаривале стварне друштвене прилике и у складу са тим потребе. У практичном смислу, тај се процес може одредити као излазак из зоне лутања, тражења, привида у зону стварног деловања са јасним циљевима од највишег националног интереса као што је успостављање друштва са чврсто дефинисаним вредносним ставовима према традиционалним, постојећим и будућим створеним вредностима културе који почивају на високој стручности и познавању и уважавању ововремених потреба и капацитета сопственог народа и њиховом константном планском унапређивању.

ЛИТЕРАТУРА:

- Борозан, И. (2014) Обнова антике и архајски модернизам: Фонтана Рибар (Борба) Симеона Роксандића, *Наслеђе XIV*, Завод за заштиту споменика културе града Београда, стр. 33. Београд.
- Filipović, V., Kostić, M. i Prohaska, S. (2003) *Odnosi s javnošću* (Poslovna komunikacija, Poslovni imidž, Profesionalno ponašanje), Beograd, FON-Management.
- Freed, S. and Freed, R., in: *Clark Wissler 1870-1947*, National Academy of Sciences of the United States of America Biographical Memoirs, (1992) Washington, National Academy Press, према: Wissler C. (1923) *Man and Culture*, New York, Thomas Y. Crowell, Johnson Reprint Corp.
- Jovanović, M. (1998) *Uroš Predić (1857-1953)*, Novi Sad: Matica srpska.
- Кадиевић, А. (2007) *Један век тражења националног стила у српској архитектури (средина XIX – средина XX века)*, Београд: Грађевинска књига,
- Кадиевић, А. (1996) *Момир Коруновић, Српски архитекти новијег доба*, Београд: Републички завод за заштиту споменика културе /Музеј науке и технике.
- Кљајић, В. (2013) Доминација ПР-а над новинарским садржајима у српским штампаним медијима – узроци и консеквенце, *Култура*, часопис за теорију и социологију културе и културну политику, Савремени медији и ПР, приредио др Кљајић В. Београд: Завод за проучавање културног развика.
- Кусовац, Н. (2010) *Паја Јовановић*, Београд: Музеј града Београда.
- Laclau, E. in: *Universalism, Particularism and the Question of Identity*, eds. Rajchman, J. (1995), New York: Routledge
- Mesić, M. (2007) Појам културе у расправама о multikulturalizmu, *Nova Croatica: časopis za hrvatsku književnost i kulturu* 1, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Милошевић, Е., Рајић, Д. и Бојовић, Р. (2007) *Вајар Ђорђе Јовановић (1861-1953)*, каталог изложбе, Чачак: Народни музеј Чачак.
- Михајлов, Б. (2014) Стратешко управљање односима с јавношћу у култури и уметности, магистарска теза, Факултет организационих наука, Београд: Универзитет у Београду.
- Milovanović, B. (2014) *Stevan Stojanović Mokranjac (1856-1914)*, Inostrane koncertne turneje sa Beogradskim pevačkim društvom, Muzikološki institut SANU i Muziološko društvo Srbije, Beograd.
- Mondrian, P. in: *Theory and Design in the Machine Age*, eds. Banham, R. (1980) USA: The MIT Press.

Pjetrovski (2013) *Kritički muzej*, Beograd: Evropa Nostra Srbija, Centar za muzeologiju i heritologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Sitarski, M., Radović, S., Antonijević, D. i Petković, D. (2007) *Internet i javna sfera u Srbiji*, Beograd: Beogradska otvorena škola.

Шуваковић, М. (1995) *Постмодерна*, Београд: Народна књига.

Трифуновић, Ј. (1994) *Сликарски правци XX века*, Београд: Нолит.

Интернет извори:

Anonim, BELEF, RTS, 21. jun 2015., 20. децембар 2015., <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/16/Kultura/1955537/Nemanja+Radulovi%C4%87+otvorio+BELEF.html>

Дергенц, Ј., Огњановић, С., Пит Мондријан, Случај „Композиције II“, Народни музеј, Новембар 2014., 14. Фебруар 2016., <http://www.narodnimuzej.rs/event/pit-mondrijan-slucaj-kompozicije-ii/>

К.Р., Опера „Aida“ у римској ацени, Danas, 16. мај 2013., 19. децембар 2015., http://www.danas.rs/danasrs/kultura/opera_aida_u_rimskoj_arenii.html?news_id=260844http://www.danas.rs/danasrs/kultura/opera_aida_u_rimskoj_arenii.html?news_id=260844

Milosavljević, A. Galateo o lepom ponašanju. Bonton Đovaniya de la Kaze iz 1558. godine, 5. mart 2016., <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0023-5164/2012/0023-51641237110M.pdf>

Миле В. Пајић, *Јануарски дан на Ушћу*, Београд

Branislav G. Mihajlov
Belgrade

CULTURAL VALUES BETWEEN CONTENTS AND
PROMOTION – ONE EXHIBITION, ONE VIEW

Abstract

The focus of this paper is responsibility in choosing the way to present an artistic content as a broader process of re-establishing cultural values in relation to a particular audience made of generations that have reached adulthood in the past two and a half decades, in times during which the fundamental, global human, transcultural and universal values have been removed from the focus of the modern Serbian society. Also, the intention is to point out to more efficient ways for the presentation of cultural and artistic content, as part of a wider process of restoring the society's trust in its own values. Respecting the fact that attitudes intertwine in terms of new functions and roles that museums have in contemporary conditions, the paper tends to point out the necessity of management strategies, not only in cultural policy, but also in cultural production. Confirmation of the strategy efficiency is evaluated by development of a society which has a firmly defined attitude to its values, to both traditional, existing values and future cultural values, based on a high level of professionalism, recognition of needs and capacities of one's own people and their constant and planned improvement.

Key words: *culture, presentation of art, establishing values, strategy, cultural policy, production*